

УДК 330.341.1

Шацька З. Я., д.е.н., професор,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується переходом до інноваційної знаннєво-орієнтованої моделі розвитку, що потребує якісної трансформації системи освіти. У цьому контексті особливого значення набуває концепція смарт-спеціалізації (Smart Specialisation, S3), яка виступає ключовим інструментом формування інноваційної політики ЄС та інтеграції науки, освіти і бізнесу. Смарт-спеціалізація передбачає концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку, що базуються на унікальних конкурентних перевагах територій та їх знаннєвого потенціалу [1]. Смарт-спеціалізація є сучасною моделлю розвитку, яка передбачає ідентифікацію та підтримку найбільш перспективних напрямів на основі наукових досліджень, інновацій та підприємницького відкриття. Вона базується на взаємодії ключових стейкхолдерів: освіти, науки, бізнесу та держави [1].

Сфера освіти відіграє визначальну роль у формуванні людського капіталу, який є основою реалізації стратегій смарт-спеціалізації, тому інтеграція принципів смарт-спеціалізації в освіту є однією з необхідних умов інноваційного розвитку держави.

З наукової точки зору концепція смарт-спеціалізації сформувалася на основі теорій ендогенного зростання, інноваційних екосистем та кластерного розвитку, що підкреслює роль знань і освіти, як ключового чинника економічного розвитку [2].

У сфері освіти смарт-спеціалізація означає:

- орієнтацію освітніх програм на потреби регіональної економіки;
- розвиток міждисциплінарних компетентностей;
- інтеграцію освітнього процесу з інноваційною діяльністю;
- формування гнучких освітніх траєкторій.

Освіта, як базовий елемент формування інноваційної екосистеми регіону, забезпечує:

- підготовку висококваліфікованих кадрів;
- генерацію нових знань;

- трансфер технологій;
- розвиток підприємницьких компетентностей.

Імплементация принципів смарт-спеціалізації в систему освіти передбачає її структурну та функціональну трансформацію. Освіта перестає бути ізольованою сферою та інтегрується у регіональні інноваційні екосистеми, виконуючи роль каталізатора соціально-економічного розвитку. У цьому контексті заклади освіти трансформуються з традиційних центрів навчання у багатофункціональні інституції, що поєднують освітню, наукову, інноваційну та підприємницьку діяльність. Вони стають активними учасниками процесу «підприємницького відкриття», що передбачає визначення перспективних напрямів розвитку регіону шляхом взаємодії з наукою, бізнесом і владою.

Крім того, цифровізація освіти сприяє формуванню нових моделей навчання, зокрема персоналізованого навчання, яке дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб здобувачів освіти і підвищує ефективність формування компетентностей [3].

Впровадження принципів смарт-спеціалізації в систему освіти передбачає реалізацію таких ключових напрямів:

1. Інтеграція освіти, науки і бізнесу через формування інноваційних кластерів та освітньо-наукових центрів, що забезпечать синергію знань і практики.

2. Модернізація освітніх програм до потреб ринку праці та регіонального розвитку.

3. Розвиток цифрової освіти. Використання штучного інтелекту, Інтернету речей та великих даних та інших smart-технологій у навчальному процесі, що є основою концепції «smart-education».

4. Підтримка інноваційної діяльності студентів через розвиток стартап-культури, бізнес-інкубаторів та акселераторів при закладах освіти.

Важливою складовою реалізації смарт-спеціалізації в освіті є процес підприємницького відкриття, у якому освітні установи виступають активними учасниками. Через взаємодію з бізнесом, науковими установами та органами влади вони сприяють ідентифікації перспективних напрямів розвитку регіону та формуванню інноваційних кластерів.

Перевагами впровадження смарт-спеціалізації в освіті є:

- підвищення якості освіти та її відповідності потребам ринку;
- ефективне використання ресурсів;
- розвиток інноваційного потенціалу регіонів;
- формування людського капіталу нового типу;

– підвищення конкурентоспроможності економіки.

Незважаючи на значний потенціал, впровадження смарт-спеціалізації в освіті супроводжується низкою проблем:

- недостатній рівень фінансування освіти та науки;
- слабка взаємодія між університетами та бізнесом;
- невідповідність освітніх програм потребам ринку праці;
- нерівномірність розвитку регіонів;
- недостатній рівень розвитку цифрової інфраструктури.

Таким чином, смарт-спеціалізація в освіті є стратегічним напрямом розвитку, який забезпечує інтеграцію системи освіти у глобальний інноваційний простір. Вона сприяє формуванню конкурентоспроможного людського капіталу, розвитку інноваційної економіки та підвищенню ефективності використання ресурсів.

Подальший розвиток смарт-спеціалізації має бути спрямований на:

- поглиблення міжсекторальної взаємодії освіти, науки та бізнесу;
- розвиток цифрових освітніх технологій та інфраструктури;
- формування адаптивних і гнучких освітніх систем;
- посилення регіональної орієнтації освітньої політики;
- інтеграцію у європейській та глобальний освітньо-інноваційний простір.

Отже, смарт-спеціалізація в освіті виступає не лише інструментом модернізації системи освіти, але й ключовим чинником забезпечення сталого інноваційного розвитку економіки в умовах цифрової трансформації. Вона забезпечує системну інтеграцію освітньої, наукової та підприємницької діяльності, сприяє формуванню конкурентоспроможного людського капіталу, здатного генерувати та впроваджувати інновації, а також підвищує адаптивність системи освіти до динамічних змін глобального середовища.

Література

1. Карасаєв К.К. Пріоритети регіонального розвитку: специфіка визначення, моніторингу та оцінювання. *Ефективна економіка*. 2025. № 7. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/download/7084/7198/15648>
2. Shvets, Nataliia. (2022). The Concept of Smart Specialisation: a Connection in the Essence With Theories of Economic Development. *Herald of the Economic Sciences of Ukraine*. 16-28. 10.37405/1729-7206.2022.2(43).16-28.
3. Wu, S., Cao, Y., Cui, J., Li, R., Qian, H., Jiang, B., & Zhang, W. (2024). A Comprehensive Exploration of Personalized Learning in Smart Education: From Student Modeling to Personalized Recommendations. *ArXiv, abs/2402.01666*.